

Recensie Tijdschrift voor Filosofie

Kevin C. Elliott (2011), Is a little pollution good for you? Incorporating societal values in environmental research, Oxford University Press: New York, ISBN 978-0-19-975562-2

264 pages

24 cm x 16 cm x 2 cm

(door Laszlo Kosolovsky)

Dit wetenschapsfilosofisch boek behandelt de vraag hoe maatschappelijke waarden zich tot beleidsrelevant wetenschappelijk (milieu)onderzoek verhouden? Op overtuigende wijze illustreert Kevin Elliott op welke manier beiden in praktijk te verenigen zijn.

Hoewel maatschappelijke waarden - zoals gelijkheid, diversiteit, vrijheid en stabiliteit - wijdverspreid voorkomen, treden zij soms in conflict met elkaar. Dit resulteert in gemeenschappen die gedreven worden door uiteenlopende doeleinden. Enkele prominente filosofen (o.a. Philip Kitcher, Helen Longino, Sheila Jasanoff en Heather Douglas) hebben op deze botsing gereageerd door gesofisticeerde benaderingen van wat een 'ideaal' wetenschappelijk portfolio inhoudt te verdedigen. Een gebrek aan visie is bij deze pogingen niet de boosdoener, maar de praktische problemen beletten succes. Hedendaags wetenschappelijk onderzoek is al te vaak onderhevig aan invloed van drukingsgroepen. Hun impact kent verschillende gedaanten: druk op media en politieke berichtgeving, verstrekken van foute informatie, gebruik van betwistbare gegevens en nalatigheid een onzekerheidsanalyse te verrichten.

Dit boek belicht hoe de controversale praktijk gericht moet aangepakt worden. Elliott poneert twee centrale projecten en een drietal gebruiken die verzoening tussen wetenschap en maatschappij mogelijk moeten maken. Eerst analyseert hij het eigenlijke proces van wetenschap zelf en identificeert hij vier types oordelen: kiezen van onderzoeksprojecten en studieontwerpen, uitdenken van terminologie, evalueren en interpreteren van bewijs en toepassen van onderzoeksresultaten op beleid. Zijn tweede project omvat het beargumenteren dat onder specifieke voorwaarden maatschappelijke waarden een legitieme rol kunnen vervullen in alle vier bovenstaande categorieën. Het centrale punt is dat een opzet van verscheidene methodologische of interpretatieve oordelen compatibel kan zijn met standaarden van goede wetenschappelijke praktijk. Op basis van deze twee pistes zet hij zijn drie werkpunten uiteen: (1) universiteiten vrijwaren van machtige drukingsgroepen, (2) fora voor deliberatie ontwikkelen om zodoende gehoor te geven aan beleidsrelevant onderzoek, en (3) een ethiek van expertise ontwikkelen die wetenschappers kan helpen communiceren met burgers.

Hoofdstuk 1 biedt een overzicht van wat maatschappelijke waarden en milieuonderzoek inhouden en hoe deze traditioneel benaderd zijn geweest. In hoofdstuk 2 analyseert Elliott de rol die waardeoordelen spelen in wetenschap door zich toe te spitsen op 'hormese' als gevalstudie (= het biologisch effect dat een stof die in hoge dosis schadelijk is, bij lage dosissen positieve effecten kan genereren). Hoofdstuk 3 beargumenteert waarom deze waarden niet volledig van het toneel dienen te verdwijnen. Elliott's argument is tweeledig; enerzijds duidt hij op de ethische verantwoordelijkheid die wetenschappers hebben als het aankomt op het beschouwen van de gevolgen van hun werk en anderzijds illustreert hij waarom wetenschappers resultaten moeten beschouwen onder scenario's van onzekerheid. Hoofdstukken 4, 5 en 6 zetten achtereenvolgens de drie vermelde centrale lessen uiteen. Hoofdstuk 4 betoogt dat het bestaande model voor universiteitsbeleid gericht op verhinderen van belangenvermenging niet volstaat om academisch onderzoek te verbinden aan haar maatschappelijke

belangen. Universiteiten kunnen idealiter als neutrale providers van informatie optreden. Dit hoofdstuk schuift hiervoor verschillende aanvullende mogelijkheden naar voor: het creëren van registers van wetenschappelijke studies, fora voor deliberatie opzetten waarin tegengestelde visies gehoor krijgen en aanmoedigen van onafhankelijk gefinancierde onderzoeksprojecten. Hoofdstuk 5 stelt een model voor dat wetenschappers, burgers en beleidsmakers in staat moet stellen om systematischer te bepalen welke participatieve mechanismen in welke situatie te verkiezen zijn. Idealiter, zou het resultaat van een dergelijke diagnose meer sociaal verantwoorde organen opleveren (zoals comités of adviesgroepen) die raad kunnen geven over mogelijke onderzoekspistes, methodologie en beleidsinitiatieven. Hoofdstuk 6 onderzoekt hoe experts zelf hun steentje kunnen bijdragen aan deze onderneming. Dit hoofdstuk ontwerpt een ethiek van expertise gebaseerd op het principe van geïnformeerde toestemming dat als raamwerk kan dienen voor deskundigen. Het komt erop neer informatie zo neutraal mogelijk weer te geven door onderliggende achtergrondassumpties te verduidelijken. In hoofdstuk 7 belicht Elliott nog twee voorbeelden (d.i. meervoudige chemische overgevoeligheid en endocriene disruptie) om zijn argumentatie kracht bij te zetten.

Concluderend (hoofdstuk 8) stelt de auteur, naar analogie met Winston Churchill's drieste woorden "Democracy is the worst form of government except for all those others that have been tried", dat een dergelijke onderneming heeft af te rekenen met een aantal problemen, zoals verhoogde kost en gecompliceerde wetenschapseducatie. Niettemin, biedt het alternatief - het idee dat beleidsrelevant wetenschappelijk onderzoek door een aantal belangengroepen wordt gekneed - een grimmiger vooruitzicht. Het is daarom van uitermate belang dat men nadenkt over hoe wetenschappelijk onderzoek en maatschappelijke waarden zich verhouden ten opzichte van elkaar.

Dit boek is een aanrader voor iedereen die gefascineerd is door de relatie tussen wetenschap, industrie en democratie. Elliott weet op toegankelijke wijze een concreet voorstel uit te werken aan de hand van ecologische gevalstudies. In het licht van de recente commotie rond genetisch gemanipuleerde gewassen, is dit een boek dat conceptuele helderheid kan brengen. Een mooie illustratie van de groeiende tendens onder filosofen om hun onderzoek toe te leggen op hedendaagse sociale kwesties.